

Список використаних джерел:

- 1) Обмеження щодо використання службового становища – ефективний антикорупційний механізм [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://km.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-425681.html>
- 2) Корупційні схеми та прояви корупції у сфері земельних правовідносин [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <https://www.legalaid.gov.ua/novyny/koruptsijni-shemy-ta-proyavy-koruptsiyi-u-sferi-zemelnyh-pravovidnosyn/z>
- 3) Психологічні аспекти проявів корупції в державному управлінні. [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <http://academy.gov.ua/ej/ej19/PDF/23.pdf>

Шупер В.В.

Зубик Ю.М.

здобувачі вищої освіти 4 курсу ННП ПФПНП Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Корогод С.В.

викладач кафедри кримінального права та кримінології
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

НЕЗАКОННЕ ЗБАГАЧЕННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Тема незаконного збагачення вже протягом тривалого часу є актуальною у середовищі правової спільноти України. Науковцями досліджується не тільки ретроспектива даного поняття, однак і особливості кримінальної відповідальності.

В процесі постійного розвитку соціально-економічних відносин, зміни відбуваються в різних векторах життєдіяльності суспільства. Наріжним каменем на сучасному етапі економічного розвитку в Україні було і є питання незаконного збагачення, яке продовжує загрожувати економічним благам нашої держави. Поряд із інноваційними змінами в економіці змінюються і засоби вчинення саме цієї категорії кримінальні правопорушення. Це стало причиною для виведення цієї проблематики на новий рівень, який би дав можливість через її дослідження встановити ймовірні і найбільш ефективні напрямки і заходи щодо попередження і виявлення саме незаконного збагачення.

Дефініція поняття «незаконне збагачення» міститься в ст. 368-5 Кримінального кодексу України (далі – КК України), де зазначається, що «незаконне збагачення – це набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у тому числі опосередковано, активів, а також зменшення її фінансових зобов'язань, у розмірі (вартість) яких перевищує правомірно отримані доходи такої особи більше, ніж на одну тисячу

неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [1]. Однак як показує практика закріплення в КК України конкретного складу кримінального правопорушення іноді не достатньо для додержання певних правових приписів і вимог. Щодо незаконного збагачення законодавець неодноразово вносив зміни до правової основи, якою регламентується механізм притягнення до кримінальної відповідальності правопорушника, де основною проблематикою було покладення на особу, яка підозрюється у незаконному збагаченні обов'язку доказування законності отримання певних коштів, а це означало доведення своєї невинуватості, що певним чином суперечить ч.2 ст. 62 Конституції України [2]. На даний момент це питання зняте і вирішене, однак на думку деяких експертів через нечітке встановлення в кримінальному кодексі правової позиції Конституційного Суду України про те, що обов'язок доказування незаконного збагачення особою покладається саме на державу, це призводить до розгалуження та двоякості самої норми [3].

В. М. Тертишник розглядає незаконне збагачення і відповідну норму у КК України через суперечність, наголошуючи на тому, що проблема притягнення до кримінальної відповідальності полягає у самій структурі кримінального правопорушення, зокрема, об'єктивній стороні. Науковець зазначає, що виходячи із об'єктивної сторони кримінального правопорушення формується розуміння, що покарання передбачено не за реальне незаконне збагачення (неадекватне законним заробіткам збільшення власних активів), а детективно-фантастичне і загадкове здобуття такої власності, адже в редакції закону зазначено: «...набуття особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у власність активів у значному розмірі, законність підстав набуття яких не підтверджено доказами»[3]. Саме в цьому простежується наявність колізій та невідповідності, що ускладнює притягнення до кримінальної відповідальності за незаконне збагачення. Відповідно до вищенаведеної диспозиції можна стверджувати про обов'язок підслідної особи доводити законність підстав набуття ними відповідної власності під загрозою настання кримінальної відповідальності, однак із іншого боку впливає конституційний принцип презумпції невинуватості і всі сумніви тлумачаться на користь підозрюваного, обвинуваченого. Даний штучний парадокс ускладнює досудове розслідування і подекуди робить неможливим притягнення службових і посадових осіб до кримінальної відповідальності. Законодавчі позиції в аспекті притягнення до кримінальної відповідальності за незаконне збагачення спрямовані на ускладнення доведення набуття незаконних активів, майна, адже слідчий повинен самостійно довести незаперечними фактами їх протиправне набуття конкретною особою [3; 4].

Важливим етапом в доведенні незаконного збагачення є його встановлення як набуття необґрунтованих активів. Саме необґрунтованість набуття предмету суб'єктом даної статті є ключовим елементом в встановленні і доведенні відповідальності за вчинення даного кримінального правопорушення. Необґрунтованість активів означає, що дані активи набуті особою в незаконним шляхом, що спричинило збитки суспільству і державі. Це

в першу чергу встановлюють такі органи як Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура і Державне бюро розслідувань тощо. В подальшому за фактом виявлення незаконного збагачення вищезазначені державні органи з метою забезпечення кримінального провадження, можуть здійснити арешт активів, що є предметом спору чи відповідають їх вартості. Цей арешт здійснюється в разі встановлення розбіжностей в законних доходах і в активах, які належать особі [5].

О. Драган визнає слушною думку вчених про відсутність загального визнання криміналізації незаконного збагачення як антикорупційного заходу. Дослідниця наводить думку М.А. Рубашенко, яка вважає, що нова редакція кримінально-правової норми лише завуальовує порушення конституційних принципів, наведених у рішенні Конституційного Суду України, а тому український парламент «реанімував» «незаконне збагачення» шляхом виключення спірного елемента «відсутність доказів законності/відсутність раціонального обґрунтування», що тільки посилило неконституційність закону [5, с. 225-226; 6, с. 13].

Однак, як показує статистика, за останні 7 років практично відсутні вироки з реальним позбавленням волі по статті 368-5 КК України. Дана ситуація, на нашу думку, обумовлена нечітким і неправильним законодавчим тлумаченням статті про незаконне збагачення, що спершу призвело до неможливості притягнення винних осіб до відповідальності. Однак не варто відкидати той факт, що ефективність розкриття даної категорії кримінальних правопорушень є неефективною [7].

Отже, останнім часом незаконне збагачення як кримінально-правова категорія зазнала змін, які в аспекті доказування повинні позитивно вплинути на стан притягнення до кримінальної відповідальності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, які вирішили привласнити (набути) активи в незаконний спосіб. Саме тому варто зосередити увагу на вирішенні питання створення механізмів для ефективного розкриття і розслідування даного кримінального правопорушення, адже за останні роки відбулося стрімке збільшення кількості осіб, які отримували неправомірну вигоду. Слід констатувати, що незаконне збагачення є тим різновидом суспільно небезпечного діяння, виявлення якого переважно відбувається на завершальних стадіях вчинення даного кримінального правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України в редакції від 04.10.2021 р. №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 14.11.2021).
2. Конституція України: закон України в редакції від 01.01.2020 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.11.2021).
3. В.М. Тertiшник. Проблеми відповідальності за незаконне збагачення: конкуренція приватних і публічних інтересів та мімікрія

законодавчого спаму. Українське право: офіційний веб-сайт. URL: <https://ukrainepravo.com/scientific-thought/naukova-dumka/problemu-vidpovidalnosti-za-nezakonne-zbagachennya-konkurenciya-pryvatnykh-i-publichnykh-interesiv/> (дата звернення: 20.11.2021).

4. Михайло Кочеров. Незаконне збагачення: історія питання. Юридична газета: офіційний веб-сайт. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/nezakonne-zbagachennya-istoriya-pitannya.html> (дата звернення: 20.11.2021).

5. Драган О. Щодо кримінальної відповідальності за незаконне збагачення. Підприємництво, господарство і право. 4/2021. С. 222-226.

6. Рубашенко М.А. Незаконне збагачення: міфічна природа та загрози криміналізації. Вісник Асоціації кримінального права України. 2019. № 1 (12). С. 1–31.

7. Статистичний аналіз судових рішень у кримінальних справах, що стосуються корупції. Статистика, судочинство. URL: <https://socialdata.org.ua/corruption-court-stats/> (дата звернення: 20.11.2021).

Шевейко Ю.А.

здобувач вищої освіти 4 курсу ННІП ПФПП Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Некlesa О.В.

викладач кафедри фінансових та стратегічних розслідувань Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

Організована злочинність інтегрована у високоприбуткові сектори економіки є одним із чинників, що реально загрожують економічній безпеці України. Соціально-економічні перетворення в Україні дещо змінили вигляд кримінальних правопорушень, які вчиняють організовані злочинні групи, що зосереджені на легалізації будь-яких ресурсів на капітал. Організовані злочинні групи дедалі частіше використовують легальні інституції, особливо привабливими серед яких є фінансові установи, щодо різноманітних незаконних операцій.

Незважаючи на значні зусилля правоохоронних органів, організована злочинність якісно змінюється у напрямку розвитку нових кримінальних технологій та проникає у багато секторів економіки, такі як бізнес-послуги (право, страхування, фінанси); медицина, освіта, дослідження та розробки, необхідні для виробництва продуктів із природних ресурсів; інформаційні технології тощо і контролює їх діяльність, створює систему корупційних зв'язків задля забезпечення максимального кримінального результату [1, с.65].